

گفت‌وگو با دکتر «امیدعلی شهنی کرم‌زاده» ریاضی‌دان و عضو هیئت‌علمی دانشگاه چمران اهواز

تأکید بیشتر بر رابطه دانشگاه با جامعه به جای رابطه با صنعت

دکتر امید علی شهنی کرم‌زاده در گفت‌وگو با ما می‌گوید: افزایش بی‌رویه تعداد دانشگاه‌ها در کشور باعث شده است که در انجام مسئولیت‌های خود دچار مشکل شوند و بیشتر مشوقی بی‌مورد برای ادامه تحصیلات عالی به جوانان شده است؛ بدون آنکه هیچ آینده شغلی برای آن‌ها تعریف شده باشد. ایده شکل‌گیری دوره‌های دکترا در بعد از انقلاب اسلامی که جزو عملکرد قوی انقلاب است، در ابتدای امر خوب آغاز شد. به ظاهر تولید علم زیاد شد، ولی واقعی نبود؛ تولید علم در کشور ما به صورت کمی اتفاق افتاده و هیچ‌گونه پیشرفتی به‌صورت کیفی حاصل نشده است. باید کمی به خودمان آمده و اجازه ندهیم به این صورت پیش برود. بهتر است از دانشگاه‌ها خواسته شود تا حاصل کارهای تحقیقاتی در قالب ارتباط صنعت و دانشگاه را که برای رفع مشکلات ملی و محلی انجام داده‌اند، به‌صورت مقاله ارائه دهند، اما نباید خود را گول بزنیم، زیرا دانشگاه‌ها ضعیف عمل کرده‌اند. البته به جای رابطه دانشگاه با صنعت می‌بایست بیشتر به رابطه دانشگاه با جامعه تأکید شود.

نمایستی دانشگاه‌ها را در اختلافات سیاسی دخالت دهیم و باید خارج از این موضوعات، دانشگاه‌ها با هم در ارتباط باشند و دولت‌ها زمینه بیشتر این ارتباط را چه به‌صورت فردی یا جمعی فراهم کنند.

دانشگاه، یک مفهوم بین‌المللی است و نیاز است با کشورهایی در ارتباط باشیم که دانش آن‌ها بیشتر از ما بیشتر است تا بتوانیم مطالب بیشتری دریافت نماییم؛ ارتباط با دانشگاه‌های دیگر در سراسر دنیا در مسیر پیشرفت دانشگاه‌ها بسیار تأثیرگذار است. مشروح این گفت‌وگو در ادامه قابل مطالعه است.

نشده، بلکه مشکلات را بیشتر کرده است، چون این مورد بیشتر مشوقی بی‌مورد برای ادامه تحصیل و دریافت تحصیلات عالی‌ه توسط جوانان شده است، بدون آن‌که هیچ آینده شغلی برای آن‌ها تعریف شده باشد.

♦♦ تولید علم در ایران را چگونه می‌بینید؟

اولین دانشگاه روی کره زمین، دانشگاه جندی شاپور در استان خوزستان (بین اندیمشک و دزفول) بوده که خوشبختانه ثبت جهانی یونسکو شده است. در آن زمان در این دانشگاه حدود ۴۰۰ هزار جلد کتاب وجود داشته است و دانشمندی از سراسر دنیا از جمله کشورهای رم، هندوستان، مصر و ... به استان خوزستان می‌آمدند که بیشتر در رشته‌های پزشکی علم فرا بگیرند. حتی در تاریخ ثبت شده که در این دوره از موسیقی برای معالجه امراض روانی استفاده می‌شده است.

باید به دانشجویانی که برای ادامه تحصیل مرتباً به کشورهای دیگر مهاجرت می‌کنند، خاطر نشان کرد که اولین دانشگاه روی کره زمین مربوط به کشور خودمان بوده است و از کشورهای دیگر برای فراگیری علم به کشور ما مهاجرت می‌کردند. متأسفانه مشکلی که در کشور ما وجود دارد، این

کارشناسی ارشد، دکترای و یا تعداد محققین و یا دانشگاه‌ها زیاد باشد. در کشور ما قبل از انقلاب بین مقاطع دبیرستان و دانشگاه، مقطعی برای تحصیل مهارت وجود داشت، برای مثال مقطع فوق‌دیپلم یا کارآموزی که افراد وارد دانشگاه نمی‌شدند و در این مقاطع کار و مهارت یاد گرفته و وارد بازار کار شده و مشکلات مردم را حل می‌کردند. در حال حاضر متأسفانه به‌طور جدی نیروی تربیت‌شده و کارآمدی برای انجام امور فنی مانند تعمیر لوازم منزل، ماشین و غیره وجود ندارد و اکثر جوانان دنبال ادامه تحصیل تا مقطع دکترا هستند و کمتر به صورت عملی آموزش می‌بینند و مردم نیز در انجام خدمات فنی و روزمره‌ای که نیاز به افراد این‌چنینی دارد با مشکل روبه‌رو شده‌اند. کشوری که کارخانه‌های زیادی برای ساخت و ایجاد لوازم و ابزار موردنیاز مردم ندارد، نیازمند به نیروی کار آموزش‌دیده‌ای است که بتوانند همان لوازم وارداتی را در صورت لزوم تعمیر کند تا مردم نیاز به خرید مجدد این لوازم نداشته باشند. این موضوع جزو مواردی است که باید جدی گرفته شود.

در مجموع افزایش دانشگاه‌ها به صورت کمی در کشور نه‌تنها باعث کم شدن مشکلات، ایجاد شغل و سازندگی کشور

اولین دانشگاه روی کره زمین، دانشگاه جندی شاپور در استان خوزستان (بین اندیمشک و دزفول) بوده که خوشبختانه ثبت جهانی یونسکو شده است. در آن زمان در این دانشگاه حدود ۴۰۰ هزار جلد کتاب وجود داشته است و دانشمندی از سراسر دنیا از جمله کشورهای رم، هندوستان، مصر و ... به استان خوزستان می‌آمدند که بیشتر در رشته‌های پزشکی علم فرا بگیرند. حتی در تاریخ ثبت شده که در این دوره از موسیقی برای معالجه امراض روانی استفاده می‌شده است.

♦♦ مسئولیت دانشگاه چیست؟

دانشگاه محل دانش است و یک مفهوم جهانی دارد و متعلق به یک کشور نیست. مسئولیت و وظیفه دانشگاه در هر کشوری انتقال‌یافته‌های بشر در رشته‌های مختلف علمی به‌صورت کتاب، مقاله و غیره با آموزش و انجام تحقیق به دانشجویان است. درواقع اولین و مهم‌ترین وظیفه و مسئولیت دانشگاه، انتقال دانش و نتایج علمی موجود در دنیا در رشته‌های مختلف به جوان‌هاست. مسئولیت بعدی دانشگاه، توسعه و جابه‌جایی مرزهای دانش و علم است که تاکنون توسط افراد در دنیا ایجاد شده است.

دانشگاه با تبلیغ اهمیت علم، بایستی نتایج مثبت آثار علمی را در زندگی مردم نشان دهد.

مهم‌ترین امر جهت پیشبرد و پیشرفت دانشگاه در انجام مسئولیت‌های ذکر شده، وجود آزادی اندیشه به معنای واقعی در دانشگاه است، به صورتی که هیچ مانعی برای تفکر انسان در دانشگاه وجود نداشته باشد.

♦♦ توسعه کمی دانشگاه‌ها در ایران چقدر با

معنای علمی دانشگاه همراهی کرده است؟

افزایش کمی و ازباید بی‌رویه دانشگاه‌ها در کشور ضمن این‌که این نهادها را ضعیف نموده، باعث شده که آن‌ها در انجام مسئولیت‌های خود نیز دچار مشکل شوند. اکثر افراد دلسوز در این مملکت به این نتیجه رسیده‌اند که با وجود حجم زیاد و رشد بی‌رویه دانشگاه، استاد و متخصص کافی در کشور برای پرورش و راهنمایی صحیح دانشجویانی که به دانشگاه‌ها راه پیدا می‌کنند، وجود ندارد و این موضوع باعث بسیاری از مشکلات از جمله بیکاری شده است. در کشورهای پیشرفته که دارای دستاوردهای علمی پیشرفته هستند، تمامی کارهای روزمره توسط فارغ‌التحصیلان دبیرستان‌ها و یا دوره‌های کاردانی انجام می‌شود، به عبارتی برای پیشرفت یک کشور لزومی ندارد که تعداد دانشجویان

است که تجربه گذشتگان به ما انتقال پیدا نکرده است و همیشه با وقفه‌های طولانی در انتقال این تجربه‌ها مواجهه بوده‌ایم. در واقعیت تا قبل از انقلاب، دانشگاه‌های کشور آموزشی بوده‌اند، در این دوره اگر تولید علم را متوسط تعداد مقالاتی که توسط اساتید نوشته می‌شود، بدانیم که از نظر بنده درست نیست، به‌طور مثال در رشته ریاضی شاید به یک مقاله هم نرسد؛ به عبارتی افراد به‌هیچ‌وجه دارای مقاله نبوده‌اند. البته این بدین معنی نیست که اساتید بعد از انقلاب که مقالات بیشتری دارند، باهوش‌تر و یا باسوادتر شده‌اند.

ایده شکل‌گیری دوره‌های دکتری در بعد از انقلاب که جزو عملکرد قوی انقلاب است، در ابتدای امر خوب آغاز شد؛ به عبارتی پذیرش در این دوره با توجه به ظرفیت دانشگاه، تعداد اساتید و دانشجویان صورت می‌گرفت، اما متأسفانه بعد از مدتی، این دوره‌ها با مسائل مالی، افزایش حق‌التدریس و حق‌التحریر و مواردی از این دست گره خورد و اکثر اساتید به‌طور غیرطبیعی به ادامه تحصیل و یا گرفتن دانشجوی دکتری گرایش پیدا کردند و همین امر باعث افزایش تعداد دانشجویان دکتری گردید و در ظاهر تولید علم زیاد شد، ولی واقعی نبود، چون اساتید و افراد بدون داشتن علاقه و سابقه در تحقیق، وارد این امر می‌شدند. بدون تعارف و با صراحت عرض کنم که اکثر این اساتید هیچ کمکی برای تولید علم به دانشگاه‌ها نکرده‌اند و در واقع تولید علمی که در دوره‌های دکتری انجام شده توسط دانشجویان بوده و از آنجایی که دانشجویان تازه‌کار بودند و کمک جدی هم از طرف اساتید به آن‌ها نمی‌شده است، تحقیقات عمیق و اصیلی انجام نگرفته است.

تعداد مقالاتی که از دانشجویان کارشناسی ارشد در کشور ما به صورت پایان‌نامه در ژورنال‌های داخلی و خارجی چاپ می‌شود، بیشتر از هر کشوری مثل انگلستان، فرانسه و آمریکا است. حتی اگر آمار ژورنال‌های

دانشگاه‌های داخلی را با کشورهای خارجی مقایسه کنید، تعداد ژورنال‌ها در کشور ما بسیار بیشتر است.

در مجموع ناپیوستگی به این رشد کمی از نظر تعداد دانشجوی دکترا، دانشگاه‌ها و ژورنال‌ها در داخل دلخوش نماییم؛ چون اگر همه این‌ها اصیل بودند ما الان مشکل نداشتیم. به صورت واضح عرض کنم متأسفانه اکثراً آن‌ها کپی‌برداری هستند. از طرفی از گذشته تا به امروز سیاست‌های غلطی توسط وزارت علوم گرفته شده است. با بررسی سابقه هر وزیر در این وزارتخانه می‌بینیم که بعد از دو سه ماه از شروع فعالیت، اولین اقدامی که انجام داده‌اند، تغییر در آیین‌نامه‌های مربوط به ارتقاء و پژوهش بوده که در همه این تغییرات سعی در تشویق افراد به تحصیل در مقطع دکتری و نوشتن مقاله شده است، در صورتی که دانشگاه‌ها باید استقلال داشته و در مسیر رقابت قرار گیرند و وزارتخانه بایستی فقط خط‌مشی کلی را مشخص کند و نباید وارد جزئیات کار دانشگاه‌ها شود. اکثر اساتید دانشگاه‌ها نیز مجبورند به بخشنامه وزارت خانه توجه کنند؛ برای مثال هر عضو هیئت‌علمی در ایران برای دریافت درجه استادی باید سه دانشجوی دکتری فارغ‌التحصیل کند و همین امر باعث شده اساتید تشویق به گرفتن دانشجوی دکتری شوند، حتی اگر دانشجوی خوبی هم وجود نداشته باشد.

در اصل وزارت خانه باید به دنبال اهداف

بدون تعارف و با صراحت عرض کنم که اکثر این اساتید هیچ کمکی برای تولید علم به دانشگاه‌ها نکرده‌اند و در واقع تولید علمی که در دوره‌های دکتری انجام شده توسط دانشجویان بوده و از آنجایی که دانشجویان تازه‌کار بودند و کمک جدی هم از طرف اساتید به آن‌ها نمی‌شده است، تحقیقات عمیق و اصیلی انجام نگرفته است.

دیگری بوده و همان آزادی اندیشه‌ای که بیان شد، باید بین دانشگاه‌ها وجود داشته باشد که بتوانند برای آینده مملکت اندیشه کنند.

همان‌طور که اشاره شد، مفهوم دانشگاه کاملاً جهانی است. در هیچ جای دنیا وزارت خانه‌ای به اسم وزارت عالی برای دانشگاه تصمیم نمی‌گیرد. هر دانشگاهی مستقلاً معیارهای مربوط به خود را دارد و چون رقابت وجود دارد، همه سعی می‌کنند معیارهای خوب، اصیل و درستی انتخاب نمایند که باعث رشد آن‌ها شود. ولی وقتی یک وزارت خانه برای تمامی دانشگاه‌ها تصمیم بگیرد، باعث عدم رشد می‌شود. شاید ده سال دیگر در دانشگاه‌ها در کشور ما همه اعضای هیئت‌علمی، استاد تمام و یا محقق و نویسنده مقاله شوند. این موضوع شبیه این است که تمامی کادر در یک ارتش، سپهبد و تیمسار باشند و هیچ سرباز و یا گروهبانی وجود نداشته باشد، در این صورت این ارتش دیگر کارآیی ندارد. در دانشگاه بایستی افرادی از تمامی طبقات و رده‌های تحصیلی وجود داشته باشد.

متأسفانه در کشور ما یک عضو هیئت‌علمی نمی‌تواند تا آخر دوره خدمت، استادیار باشد، چون خطر اخراج برای او وجود دارد. در صورتی که نباید توقع داشت که همه اعضای هیئت‌علمی محقق باشند، شاید فردی دوست دارد با توجه به علاقه خود در امر آموزش خوب عمل کند.

در مجموع تولید علم در کشور ما به صورت کمی اتفاق افتاده و هیچ‌گونه پیشرفتی به صورت کیفی حاصل نشده است. باید کمی به خودمان آمده و اجازه ندهیم به این صورت پیش برود.

♦♦ ایران چقدر موضوع دانشگاه ایران است و تناسب نظام علمی و آموزشی کشور با نیازهای اساسی ملی و محلی را چطور توضیح می‌دهید؟

همان‌طور که اشاره شد، مأموریت اصلی دانشگاه، آموزش علم موجود به جوانان

تحقیقات خود را در رابطه با ارتباط صنعت و دانشگاه بازنشر دهند که فلان معضل محلی را حل کرده، فلان وسیله که برای واردات آن دلار هزینه می‌شود را ساخته و غیره. باید در این زمینه شفاف‌سازی صورت گیرد.

قیمت بالای کولر و هزینه‌های تعمیر آن، یکی از معضلات مردم خوزستان در فصل تابستان است که اکثراً کولرهای مورد استفاده در این منطقه، دو تیکه و ساخت کشورهای چین یا کره می‌باشد، در صورتی که مهندسی کشور ما می‌تواند این کولرها را بسازد. چگونه است تاکنون طرح‌های تحقیقاتی برای تولید این نوع کولرها به مهندسی مکانیک یا برق در کشور ارائه نشده است. اگر یکی از این کولرها بسوزد، مردم باید

متأسفانه دارای نتایج قابل‌تحسین و مطلوبی نبوده است. به اعتقاد بنده به‌جای رابطه دانشگاه با صنعت، می‌بایست به رابطه دانشگاه با جامعه بیشتر تأکید شود؛ زیرا صنعت جامعه بخشی از جامعه محسوب می‌شود؛ به‌عنوان مثال در بسیاری از کشورها، محل برگزاری تئاترهای قوی در دانشگاه‌ها است تا افراد جامعه برای تماشای تئاتر به محل دانشگاه آورده شوند که این موضوع باعث آشنایی هرچه بیشتر افراد جامعه با محیط دانشگاه می‌شود. در کشور ما تأکید بیشتر روی رابطه با صنعت بوده که متأسفانه موفق نبوده است. برای اثبات این ادعا، در صورتی که دانشجویان این مسئله را نفی می‌کنند، بهتر است که دستاوردها و

است و در این مسیر تمامی افرادی که علم آموخته و مدارک تحصیلی دریافت می‌کنند، نمی‌خواهند مرزهای دانش را جابه‌جا کرده و محقق شوند، بخشی از آن‌ها باید بعد از اتمام تحصیل وارد بازار کار شده و شاغل شوند؛ بنابراین دانشگاه در کنار توجه به پیشرفت علم باید به فکر مشکلات محلی و کلی جامعه نیز باشد و باید برنامه‌ریزی‌های لازم برای این‌که فارغ‌التحصیلان در رشته‌های مربوط به خود در جامعه مثرتر واقع شوند نیز را داشته باشد. به‌عنوان پیشنهاد، نشریه «سپهر اقتصاد کرمان» می‌تواند از دانشگاه‌ها در سراسر کشور نظرسنجی نموده که با توجه به پرداخت هزینه‌های هنگفت وزارت خانه در زمینه طرح‌های ملی و منطقه‌ای، دستاوردهای آن‌ها در زمینه مشکلات ملی، منطقه‌ای و شهری چه بوده است؟ به عبارتی کارهایی که در زمینه صنعت در سطح کشوری انجام داده‌اند را تشریح کنند.

متأسفانه بنده نتیجه این نظرسنجی‌ها را مثبت نمی‌دانم. من به‌عنوان یک دانشجویی از دانشگاه انتقاد می‌کنم، چون عقیده دارم ما باید از خودمان انتقاد کنیم تا جامعه پیشرفت کند، من نوعی با دریافت پول هنگفت بابت طرح‌های ملی و محلی، باید پاسخگو باشم.

بهرتر است از دانشگاه‌ها خواسته شود حاصل کارهای تحقیقاتی در قالب ارتباط صنعت و دانشگاه را که برای رفع مشکلات ملی و محلی انجام داده‌اند را به صورت مقاله ارائه دهند. در صورتی که بازخورد مثبتی داشته باشد، قابل‌تحسین است، اما گمان می‌رود که بازخوردی وجود ندارد و نباید خود را گول بزنیم. در نتیجه می‌توان گفت با وجود دریافت بودجه زیاد، دانشگاه‌ها ضعیف عمل کرده‌اند.

♦ ارزیابی شما از روند عمل‌گرایی در آموزش دانشگاهی ایران چیست؟ همان‌طور که اشاره شد در قالب ارتباط صنعت و دانشگاه اقداماتی انجام شده، اما

اکثر دانشگاه‌ها باهم در ارتباطاند و این مسئله باعث رشد و شکوفایی و همچنین تولید بهتر علم در آن‌ها می‌شود. نایب‌ستی دانشگاه‌ها را در اختلاف‌های سیاسی دخالت دهیم و باید خارج از این موضوعات، دانشگاه‌ها باهم در ارتباط باشند و دولت‌ها بایستی زمینه بیشتر این ارتباط را چه به صورت فردی و یا جمعی را فراهم کنند.

◆ اگر لازم می‌دانید توضیحات تکمیلی بیشتری گفته شود، لطفاً بفرمایید.

در کشور ما، فارغ‌التحصیلان و دانشجویان مقطع دکتری و کارشناسی ارشد کم نداریم، ولی مشکلات خاص کشور به‌طور مثال مسئله آب همچنان پابرجاست. اگر تحصیل‌کرده‌های کشور واقعی بودند و فارغ‌التحصیلان توانمند به کار گرفته می‌شدند، بسیاری از معضلات و مشکلات رفع می‌شد.

با توجه به آمار موجود، در کشور چند هزار نفر بیکار فارغ‌التحصیل در مقطع دکتری در رشته‌های مختلف وجود دارد. این موضوع نشان می‌دهد که بدون پیش‌بینی آینده شغلی هدمند افراد، دانشجوی دکتری پذیرش شده است. البته در این مورد تنها دولت مقصر نیست و اساتید هم طبق مسئولیتی که در قبال کشور دارند، مقصرند، چون باید بدانند که آیا برای دانشجویانی که در این مقاطع پذیرش می‌شوند، آینده شغلی مناسب وجود دارد یا خیر و نایب‌ستی به دلیل دریافت مبلغ ناچیز افزایش حقوق یا درجه استادی، دانشجو پذیرش شود. بایستی منافع ملی و کشوری را در نظر گرفت و با توجه به آن رفتار کرد. درست است که دولت این اجازه را داده و امکان پذیرش دانشجو نیز وجود دارد، ولی زمانی که شرایط مطلوب موجود نیست و آینده شغلی تأمین نشده، نباید این پذیرش صورت گیرد.

بنابراین هم دولت و هم اساتید در مسئله ازدیاد دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد مقصر هستند. ◆

دانشگاه‌های کشور با دانشگاه‌های دنیا خیلی راحت نیست، اما با وجود همین شرایط، برخی از افراد و محققین به صورت خصوصی از طریق ایمیل و یا راه‌های دیگر با افراد دانشگاهی در کشورهای دنیا در ارتباط هستند. دانشگاه یک مفهوم بین‌المللی است و دانشگاه‌ها می‌توانند در سطح بین‌المللی از تجارب یکدیگر استفاده و یا تبادل دانشجو نمایند. ارتباط با دانشگاه‌های دیگر در سراسر دنیا در مسیر پیشرفت دانشگاه‌ها بسیار تأثیرگذار است.

البته کشور ما با کشورهای همسایه مثل عراق و نظیر آن در ارتباط است و اکثراً هم آن‌ها از دانش علمی ما برخوردار می‌شوند. نیاز است با کشورهای در ارتباط باشیم که دانش و تجربه آن‌ها از کشور ما بیشتر است تا بتوانیم مطالب بیشتری دریافت کنیم؛ متأسفانه این ضعف وجود دارد و باعث می‌شود در تربیت دانشجویان مقطع دکتری محدود به یک مطالب علمی خاص شویم. به عبارتی با عدم ارتباط با کشورهای پیشرفته دنیا مجبور هستیم فقط با دانسته‌های خودمان آموزش و تغییر داشته باشیم و بنابراین رشد چندان‌ی پیدا نخواهیم کرد. همان‌طور که می‌دانید در کشورهای اروپایی

هزینه‌ای حدود ۴۰ الی ۵۰ میلیون برای خرید مجدد آن متقبل شوند، در صورتی‌که متأسفانه نه مکانیک مجری در این زمینه برای تعمیر آن داریم و نه می‌توان آن را تولید کرد. دقیقاً دانشگاه در ارتباط با صنعت باید این نوع مسائل را برای مردم و جامعه حل کند؛ یعنی اگر مهندسی کشور به نحوی تعلیم و آموزش‌دیده بودند که بتوانند این کولرها را تولید کنند و یا حتی آن‌ها را تعمیر کنند خیلی از مسائل و مشکلات حل شده تلقی می‌شد.

◆ آیا در ایران دانشگاه هم یک بروکراسی ناکارآمد است و یا با این سیستم همراهی نمی‌کند؟

باید اقرار کرد، دانشگاه کمتر درگیر بروکراسی است، چون افرادی که در دانشگاه مشغول به کار هستند هر کدام از دانش خاصی برخوردارند و همچنین به دلیل حضور کارمندان و دانشجویان کمتر محیط آن شبیه بروکراسی است. اگر به صورت کم‌رنگ هم در آن وجود داشته باشد، مانع از مسائل دیگر نمی‌شود.

◆ چه ارزیابی از چگونگی ارتباط علمی - پژوهشی دانشگاه‌ها و مراکز علمی کشورمان با دانشگاه‌ها و مراکز علمی دنیا دارید؟
متأسفانه با وجود تحریم‌ها ارتباط